N:o 43.

Ank. till Riksd. Kansli d. 30 April 1870, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner åsyftande ändringar i gällande Strafflag.

I detta ämne hafva motioner blifvit väckta inom Andra Kammaren af Herrar *A. Hedin* (motionen N:o 137), *C. Wennérus* (motionen N:o 218), *L. Kinmanson* (motionen N:o 16), *P. Engman* (motionen N:o 116) och *J. Wedberg* (motionen N:o 44); och åligger det Lag-Utskottet, enligt erhållna remisser, att öfver dessa motioner sig yttra.

Dervid vill Utskottet i främsta rummet fästa uppmärksamheten vid Herrar Hedins och Wennéri framställningar, såsom åsyftande en mera genomgående förändring i Strafflagen. Desse motionärer hafva nemligen sammanstämmande föreslagit, att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa revision af nämnda lag i syfte af straffens nedsättning och strafflatitudens minskning samt derefter för Riksdagen framlägga förslag till de förändringar i Strafflagen, som deraf kunde föranledas.

Såsom skäl härför hafva motionärerne anfört, att gällande Strafflag innehölle alltför stränga straffbestämmelser. Mångfaldiga exempel härpå kunde framläggas, men det syntes nog att påpeka endast ett enda bland de oftast förekommande fallen, nemligen straffen å tjufnad. Den, som tredje gången dermed förbrutit sig måste, äfven om brottet föröfvats under de mest mildrande omständigheter, derför dömmas till straffarbete i minst två år och två månader, och komme han fjerde gångenåter och tillgrepe, om ock endast några öre för att stilla sin hunger, kunde hans brott ej försonas med mindre än sex års straffarbete, under det att deremot uppsåtligt spillande af menniskolif kunde försonas med straffarbete i endast två år. Men det vore icke endast i detta hänseende som Strafflagen behöfde revideras. Det i densamma an-

tagna latitudsystem, till principen riktigt, vore dock fördt till en sådan utsträckning i tillämpningen, att domaren i många fall kunde anses så godt som obunden af annat än sin individuela uppfattning, såsom då lagen tilläte honom att för samma brott bestämma straffet till straffarbete från och med två månader till och med tio år, eller från och med två år till och med på lifstiden eller från och med fem Riksdalers böter till och med flera års straffarbete med mellanliggande fängelse å kortare eller längre tid. Svårt vore ej att inse, huruledes denna nästan obegränsade makt hos domaren skulle ej endast kännas för honom ytterst betungande, utan äfven bidraga att undergräfva aktningen för lagskipningen, enär både den sakfällde och allmänheten, ehvad straffet blefve lågt eller högt, ofta nog svårligen kunde föreställa sig annat än att straffets fixerande på ena eller andra punkten af straffskalan berodde på domarens godtycke.

Vid en återblick på utvecklingen af vår brottmålslagstiftning visar sig, att 1734 års lag i denna del ej undergick någon vigtigare förändring förr än med Kongl. Förordningen den 20 Januari 1779. Genom denna förordning upphäfdes straffet för trolldom, — dödsstraffen inskränktes, — den juridiska presumtionen om barnamord mot qvinna, som födt oäkta barn och lagt det å lön, borttogs, — påföljden af ärans förlust afskaffades för vissa brott, — och frihetsstraffet, högst sparsamt användt af 1734 års lagstiftare, vann en utsträckt tillämpning.

Under den derpåföljande tiden intill statshvälfningen 1809 synes lagstiftningen ej hafva varit föremål för någon större uppmärksamhet. Men i sammanhang med det nya statsskickets införande framställde sig behofvet af förändring i allmänna lagen, och 1809 års Ständer anhöllo hos Kongl. Maj:t om nedsättande af en komité för ändamålet. En sådan komité blef ock af Kongl. Maj:t år 1811 förordnad. Sedan denna komité, Lag-komitéen kallad, först utarbetat förslag till ny Civillag, förekom till behandling brottmålslagen, i afseende å grunderna för hvars utarbetande komiterade i underdånigt betänkande hemställde, om ej flera af då gällande straffarter, synnerligast spö och ris, borde såsom ändamålsvidriga försvinna och kroppsstraffen i allmänhet utbytas emot fängelse, arbets- och korrektionsstraff, hvilka voro använda hos Europas mest upplysta folk. Kongl. Maj:t godkände detta förslag och öfverlemnade det till Rikets år 1815 församlade Ständer, hvilka jemväl gillade detsamma. Komitéen fortsatte derefter sitt arbete, och år 1829 utkom från trycket dess förslag till Kriminallag.

Detta förslag underkastades flera ytterligare bearbetningar, sednast af Lagberedningen, som år 1844 afgaf nytt förslag till Strafflag. Sistnämnda förslag blef, efter åtskilliga smärre af Kongl. Maj:t deri beslutade afvikelser, genom Kongl. Proposition framlagdt för Rikets Ständer vid riksmötet 1844—1845, då Lag-Utskottet i afgifvet betänkande redogjorde för de principer, hvarpå förslaget var bygdt, och dessa godkändes väl af Rikets Ständer, men tiden medgaf icke en vidare pröfning af förslaget. Bland omförmälda principer var icke allenast sjelfva *straffsystemet* nytt:

många andra grundsatser voro det äfven och deribland det så kallade *latitudsystemet*, hvilket innebär rätt och skyldighet för domaren att inom vissa af lagen bestämda gränser, ett maximum och ett minimum, bestämma straffet efter de mildrande eller försvårande omständigheterna vid brottet.

I nämnda godkännande af principerna fann Kongl. Maj:t emedlertid anledning att för 1847 års Ständer ånyo framlägga samma förslag. Då varande Lag-Utskott ansåg sig likväl icke kunna tillstyrka förslagets antagande i oförändradt skick, utan uppgjorde ett nytt. Emedlertid förföll så väl det Kongl. förslaget som det af Utskottet uppgjorda. Två Riks-Stånd medhunno nemligen icke granskningen och de öfriga två afslogo begge förslagen, dock med erkännande af det trängande behofvet af brottmålslagens förbättring och med uttryckande af den åsigt, att denna förbättring borde ske partielt och att början lämpligast kunde ske med lagstiftningen om stöld och rån samt bedrägeri och förfalskning, äfvensom, och förnämligast, med ordnande af straffsystemet, isynnerhet hvad anginge frihetsstraffen.

Denna utgång innebar en tillräcklig antydan derom, att den partiela lagstiftningens väg var den enda, som med säkerhet kunde beträdas till uppnående af det utaf alla efterlängtade målet. Vid 1853 års riksdag företog sig derföre Lag-Utskottet att utarbeta förslag till författning om stöld och snatteri samt rån, dervid Utskottet väl egde ledning af Lagberedningens förslag, men ej kunde uteslutande derpå bygga, enär, såsom Utskottet ock anmärkte, det icke kunde blifva fråga om antagande af ett helt nytt straffsystem, utan endast om öfvergång från ett system till ett annat. Emedlertid var genom Utskottets förslag en vidt utsträckt tillämpning gifven åt frihetsstraffet, äfvensom latitudsystemet antaget. Derjemte föreslog Utskottet särskilda författningar om upphäfvande helt och hållet af spö- och risstraffen samt af kyrkoplikten. Samtliga dessa förslag blefvo af Rikets Ständer, ehuru, efter någon modifikation i fråga om lagen för stöld och rån, antagna och derefter af Kongl. Maj:t under den 4 Maj 1855 sanktionerade.

Detta var den vigtigaste förändring i vår kriminela lagstiftning, som då egt rum allt sedan 1779. Gagneligheten af reformen vitsordades snart af erfarenheten, och detta gaf Kongl. Maj:t anledning att låta utarbeta och vid riksmötet 1856—1858 för Rikets Ständer framlägga förslag till en ytterligare partiel reform, nemligen i afseende å lagstiftningen om bedrägeri och förfalskning. Med någon förändring blef äfven detta förslag antaget och promulgerades såsom lag den 7 September 1858.

Ännu en större partiel reform ansågs dock af Kongl. Maj:t nödig innan en hel brottmålslag kunde ånyo till Rikets Ständers antagande framläggas, hvarföre Kongl. Maj:t vid näst derpåföljande riksdag afgaf förslag till förordning angående mord, dråp och annan misshandel. Samma principer i afseende å straff- och latitudsystemen, som utgjort lagstiftarens ledning vid de föregående nya författningarne, voro äfven här följda; och några delade meningar om lämpligheten häraf gjordes icke inom representationen gällande. Förslaget, med några få förändringar antaget af Rikets Stän-

der, upphöjdes till lag genom Kongl. Förordningen den 29 Januari 1861 och bildar således den tredje flocken af de partiela reformer, som banade vägen för det af Kongl. Maj:t vid 1862—1863 årens riksdag framställda förslag till fullständig brottmålslag.

Vid granskningen af detta förslag blef detsamma dock icke oförändradt antaget af Rikets Ständer, som derutinnan gjorde åtskilliga förändringar, de väsendtligaste innefattande nedsättning i straffen för ett icke obetydligt antal brott. Ständerna afgåfvo således ett nytt förslag, i öfverensstämmelse hvarmed Kongl. Maj:t sedermera under den 16 Februari 1864 utfärdade nu gällande Strafflag.

Af denna korta historiska öfversigt visar sig, huru varsamt man gått till väga vid stiftandet af ifrågavarande lag, huru omfattande förberedelserna till densamma varit och huru sorgfällig den pröfning, som deråt blifvit egnad. Det är mer än ett halft århundrade sedan den första komité för ändamålet nedsattes, och landets utmärktaste rättslärde hafva sedan dess, mer eller mindre omedelbart, medverkat till lagverkets fullbordande. Det må derföre vara förklarligt om Utskottet redan af dessa omständigheter finner anledning betvifla, att omförmälda lagstiftningsarbete skulle hafva ledt till så otillfredsställande resultat, att lagen redan nu tarfvade en sådan revision, som Herrar Hedin och Wennérus ifrågasatt.

Enligt motionärernes förslag skulle denna revision afse dels straffens nedsättning och dels strafflatitudens minskning.

I förra hänseendet må först och främst erinras, att om, å ena sidan, det är en af erfarenheten bekräftad sanning att lagstiftaren genom alltför stränga straff skjuter öfver sitt mål, så bör han, å andra sidan, vid straffets bestämmande iakttaga det allvar, som erfordras, för att ändamålet må kunna uppnås. Att theoretiskt ådagalägga den ena eller andra straffbestämmelsens större lämplighet låter sig icke göra, enär, såsom Lagberedningen i sina motiver till straffbalk anmärker, "grunderna för afvikande straffbestämmelser svårligen kunna uppgifvas annorlunda än genom åberopande af skiljaktiga begrepp om brottens mer eller mindre svåra natur och om rättvisan, i förhållande dertill, af det straff, som för hvarje särskildt brott bör utsättas." Men lagen får dock icke vara ett uttryck endast af den högre vetenskapliga upplysningens och bildningens åsigter. Den måste fastmer återgifva äfven det allmänna tänkesättet och folkets rättsuppfattning samt deruti söka sitt förnämsta stöd.

Motionärerne hafva uttalat den mening, att allmänna rättsmedvetandet numera skulle hafva mognat för ifrågaställda lagförändringen. Att detta rättsmedvetande, som utan tvifvel gjorde sig gällande eller rådfrågades vid stiftandet af 1864 års Strafflag, under den korta tid, som derefter förflutit, skulle hafva undergått en så väsendtlig förändring, torde dock vara tvifvel underkastadt. Lagstiftningens historia visar alltför tydligt, att folkets rättsuppfattning jemväl i fråga om kriminallagen endast långsamt mognar för genomgripande förändringar.

För att på förhand bemöta den invändning emot förslaget, som kunde göras på den grund, att Strafflagen vore för ny, för att redan nu behöfva ändras — att man ännu saknade behörig erfarenhet af denna lags verkningar och att täta lagändringar ej vore nyttiga — har Herr Hedin vid remissen af sin motion anfört, att man endast i formel mening kunde datera vår Strafflag från den 16 Februari 1864, emedan förarbetena till denna lag ingalunda ända till dess stadnat blott inom diskussionernas och komité-utlåtandenas theoretiska område, utan till väsendtlig del framträdt i förordningar, som redan före 1864 betydligt ombildat Sveriges kriminela lagskipning, samt att detta förhållande innebure en förklaring, hvarför 1864 års Strafflag, redan i det ögonblick då den framträdde, stod något under den ståndpunkt, som folkets odling och rättsmedvetande hade uppnått. Det sätt, hvarpå berörda invändning sålunda blifvit bemött, kan Utskottet för sin del icke gilla. Vid en jemförelse af gällande Strafflag med de af motionären antydda, här ofvan omförmälda äldre förordningar af den 4 Maj 1855, den 7 September 1858 och den 29 Januari 1861 visar sig nemligen, att dessa förordningar, afsedda egentligen att bereda en öfvergång till den nya lagen, ingalunda blifvit i oförändradt skick inpassade i denna, utan dervid undergått ganska väsendtliga förändringar i öfverensstämmelse med åsigterna vid den tid, då den nya lagen stiftades. Om 1864 års lagstiftare deremot endast sammanfört de äldre författningarne, utan att underkasta dem någon vidare pröfning, då hade motionären onekligen haft rätt i sitt påstående att Strafflagen i dessa delar förskrefve sig från en förutgången tid; men då förhållandet nu icke varit sådant, torde berörda påstående böra förfalla, så ock den förklaringsgrund, hvarmed Herr Hedin beledsagat sitt omdöme att Strafflagen redan vid sitt framträdande skulle hafva befunnit sig på en något föråldrad ståndpunkt.

Utskottet anser sig således ega fog för den anmärkning, att den tid, under hvilken Strafflagen tillämpats, varit allt för kort, för att erfarenheten skulle kunna ådaga agt behofvet af denna lags fullständiga omarbetning uti ifrågavarande hänseenden. För att likväl döma af den erfarenhet, som hittills vunnits, tror Utskottet sig utan fara för misstag kunna påstå, att Strafflagen i allmänhet visat sig förtjent af ett temligen gemensamt erkännande. Det ligger dock i sakens natur, att den ej förmår tillfredsställa allas anspråk, likasom att den ej heller kan vara utan fel och brister. Men om man företager sig att reformera lagen innan dessa fel och brister trädt i dagen, innan lagens tillämpning hunnit uppvisa desamma, då saknar lagstiftaren fast grund att bygga på och då kan ganska lätt inträffa att lagreformen blir en lagförsämring.

Motionärerne hafva icke förebragt något enda skäl till stöd för sitt påstående att straffbestämmelserna i allmänhet skulle vara för stränga. Herr Hedin har icke ens antydt de grunder, efter hvilka han vill hafva straffen nedsatta, och Herr Wennérus har i sådant afseende endast förmält, att i allmänhet de brott, som nu kunna beläggas med sex års straffarbete, borde kunna försonas med dylikt arbete i högs

fyra år; att en del brott, som nu kunna beläggas med två års straffarbete, borde kunna försonas med endast ett års straffarbete; samt att ansvaret för tredje och fjerde resan enkel stöld »må reduceras derhän, att de må kunna försonas det förra med två och det sednare med tre års straffarbete högst, med undantag möjligen för sådane brottslingar, som bedrifvit tjufnad i större omfång eller liksom yrkesmessigt.»

Utskottet kan för sin del icke finna någon särskild anledning, hvarföre, på sätt Herr Wennérus sålunda föreslagit, maximibestämmelserna af sex och af två år öfver allt skulle nedsättas, de förra med en tredjedel och de sednare med hälften. Utan tvifvel kan till och med hvarje af de brott, för hvilka dessa straffbestämmelser blifvit satta såsom maxima, någon gång vara förenadt med så försvårande omständigheter, att det förtjenar tillämpning af det i nuvarande lag stadgade maximum. Deremot torde anmärkningen i fråga om minimibestämmelserna för tredje och fjerde resan stöld tilläfventyrs förtjena större uppmärksamhet. Brottmålslagstiftningens annaler hafva nemligen att uppvisa många fall, då ej allenast sammanlagda värdet af det vid de föregående resorna tillgripna varit högst obetydligt, utan värdet af det tredje och fjerde gången stulna uppgått till endast några öre; och om dertill kommer att återfallet varit förenadt jemväl med andra förmildrande omständigheter, så kan det väl synas som att nuvarande lag i sådana fall vore nog sträng. Men å andra sidan är dock att bemärka, att tjufnader äro brott, hvaraf återfall oftast förekomma; att det i 1734 års lag, likasom i 1855 års förordning, såsom gräns mellan stöld och snatteri bestämda belopp (qvantum furti) blifvit i nya Strafflagen höjdt från fem till femton Riksdaler; att först tredje resan snatteri tager karakteren af stöld; samt att den, som varit straffad för andra eller tredje resan stöld, utan att deraf låta sig rätta, med skäl är att anse såsom synnerligt vådlig för allmänna säkerheten. Utskottet finner sig emedlertid ej föranlåtet att ingå i någon närmare undersökning om behofvet af en lagförändring specielt i detta afseende, enär motionerna icke dertill föranleda, då de åsyfta en revision af lagens alla straffbestämmelser.

Vid en jemförelse af vår Strafflag med den danska af den 10 Februari 1866 blir det ganska svårt att afgöra, hvilkendera öfver hufvud taget må anses såsom strängare än den andra. Ty om å ena sidan det måste medgifvas, att minimibestämmelserna i den danska lagen i allmänhet äro lägre, än i den svenska, så eger å andra sidan ett motsatt förhållande rum i fråga om maximibestämmelserna. Så t. ex. bestraffas enligt svenska lagen smädelse mot embetsman med böter från och med 25 Riksdaler till och med 1,000 Riksdaler eller fängelse från och med en månad till och med ett år, men enligt danska lagen med böter från och med 2 Riksdaler till och med 4,000 Riksdaler eller fängelse från och med två dagar till och med två år. För ringare misshandel utgör straffet, enligt svenska lagen, böter från och med 5 Riksdaler till och med 500 Riksdaler eller fängelse från och med en till och med sex månader, men enligt danska lagen böter från och med två Riksdaler till och med 4,000 Riksdaler eller fängelse från och med två dagar till och med två år; för barnamord, enligt svenska

lagen, straffarbete från och med fyra till och med tio år, men enligt danska lagen, straffarbete från och med två år till och med på lifstid; för fosterfördrifning, enligt svenska lagen, straffarbete från och med två till och med sex år, men enligt danska lagen, straffarbete från och med åtta månader till och med åtta år, o. s. v.

I vissa fall är väl den danska lagen ovedersägligen mildare än den svenska, men i andra åter är det ett motsatt förhållande, t. ex. i afseende på smädelse mot konungen, drottningen eller thronföljaren, derför svenska lagen stadgar straffarbete från och med sex månader till och med fyra år eller fängelse från och med sex månader till och med två år, under det att danska lagen belägger sådant brott emot Konungen med straffarbete eller statsfängelse från och med ett till och med åtta år, hvilket straff, i fall smädelsen är riktad emot drottningen eller thronföljaren, nedsättes till hälften; förfalskning af offentliga handlingar, hvarför straffet utgör, enligt svenska lagen, straffarbete från och med ett till och med fyra år, enligt den danska åter, straffarbete från och med ett till och med tolf år, hvilket straff dock må kunna nedsättas till hälften, i fall det falska dokumentet varit mindre farligt; mened, hvarför svenska lagen stadgar straffarbete från och med två till och med sex år, men den danska, straffarbete från och med två till och med tio år. Enligt svenska lagen skall den, som begår mord, mista sitt lif eller dömas till straffarbete på lifstid, då deremot danska lagen stadgar lifvets förlust såsom ovilkorligt straff för detta brott.

Hvad särskildt angår tjufnadsbrott, så belägger danska lagen simpel stöld första resan med fängelse vid vatten och bröd från och med fem till och med trettio dagar, andra resan med sådant fängelse från och med femton till och med trettio dagar eller förbättringshusarbete från och med åtta månader till och med fyra år, tredje resan med straffarbete intill sex år och fjerde resan med straffarbete från och med ett till och med tio år. Enligt nämnda lag må den för återfall stadgade tillökning i straffet ej ega rum, der brottet föröfvats efter förloppet af tio år från undergåendet af straffet för den föregående förbrytelsen. Något häremot svarande stadgande återfinnes ej i vår lag. Men å andra sidan gör den danska lagen ej någon skilnad emellan stöld och snatteri, utan tillämpar grundsatsen af straffskärpning för återfall oberoende af det tillgripnas värde, då deremot vår lag stadgar, att den, som begår snatteri tredje gången, skall anses såsom hade han första resan stöld föröfvat; och då tredje resan snatteri således i vår lag belägges med straffarbete från och med två till och med sex månader, stadgar danska lagen för enahanda förbrytelse vida strängare straff, såvida icke vissa särskildt angifna förmildrande omständigheter äro för hand.

Om följaktligen den danska lagstiftningen, som här tagits till jemförelse just derföre att den är yngre än vår och emedan den afser en oss närstående nation med hög kultur, icke kan åberopas till stöd för en genomgående nedsättning af straffbestämmelserna i vår lag, så utfaller en jemförelse af de begge lagarnes strafflatituder ännu mindre fördelaktigt för motionärernes framställning om inskränkning af latituden,

enär, såsom redan är antydt och till en del visadt, latitudsystemet vunnit en långt mera utsträckt tillämpning i den danska än i den svenska lagen.

Nämnda system är hufvudsakligen betingadt af den i oändlighet skiftande vexling af menskliga förhållanden, som har till följd, att sällan, om ens någonsin, två handlingar, fastän till slaget lika, i alla dess yttre och inre beståndsdelar fullt motsvara hvarandra samt af omöjligheten för lagstiftaren att vid uppställande af ett lagbud ej allenast förutse, utan äfven korrekt uttrycka alla nyanser af de konkreta fall, som derunder kunna komma att hänföras. Man har derföre, då man velat att straffet skulle drabba förbrytaren, icke allenast efter sjelfva effekten af handlingen, men jemväl efter graden af viljans brottslighet, måst nöja sig med att i lagen uppställa för hvarje brott ett maximum och ett minimum af straffet, med öfverlemnande åt domaren att inom de uppdragna gränslinierna mäta straffet efter omständigheterna vid brottet. Vid uppgörandet af en strafflag efter detta system måste latituden fördenskull bestämmas så stor, att den lemnar nödigt utrymme för domaren att lämpa straffet till motsvarighet emot brottet. Det är visserligen sannt att domaren kan misstaga sig och att särskilda domare kunna bedöma likartade fall olika; men detta är en med latitudsystemet förenad olägenhet, som omöjligen kan helt och hållet undvikas, ehuru en större enhet i lagskipningen äfven här är att förvänta i den mån domarekorpsen genom doktrinens medverkan och genom en fortsatt tillämpning af lagen blir närmare förtrogen med de grundsatser för straffmätningen, hvarpå lagen är bygd.

Enär motionärerne yrkat på samma gång nedsättning af straffen och inskränkning af latituden, synes deras förslag i sednare hänseendet åsyfta antingen nedsättning af maximibestämmelserna eller införande af särskilda stadganden, hvarigenom inflytandet af vissa omständigheter vid de särskilda brotten bestämdt fixeras, eller begge delarne. Så vidt fråga nu kan vara om lägre maximibestämmelser, torde Utskottet endast behöfva åberopa hvad här ofvan blifvit yttradt i afseende på föreslagna straffnedsättningen. Hvad åter angår det andra sättet att begränsa latituden, så har gällande lagstiftning ingalunda lemnat obegagnadt detta medel att undvika olägenheterna af allt för vidsträckt latitud. Sålunda, utom det att hela 5 Kapitlet i Strafflagen innehåller föreskrifter »om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäfva straffbarhet», förekomma på mångfaldiga andra ställen särskilda latituder stadgade på grund af vissa förutsatta omständigheter vid brottet. Och i allmänhet synes denna lag med noggranhet utstaka straffen efter brottens olika nyanseringar. Om likväl en eller annan ofullständighet i detta afseende vidlåder lagen, så torde sådant lämpligast kunna afhjelpas genom en partiel lagförbättring, för hvars tillvägabringande den föreslagna revisionen ej lärer vara erforderlig.

Men huru långt man än må sträcka sina bemödanden att begränsa latituden, utan uppoffring af sjelfva systemet och de dermed afsedda fördelar, måste man alltid lemna i domarens hand en pröfningsrätt tillräckligt vidsträckt för att lemna rum för de största farhågor, i fall man ej hyser förtroende för domarens rättrådighet och

omdömes-

omdömesförmåga. Det torde emedlertid böra erkännas, att om ock någon gång förekommit giltig anledning till anmärkning öfver bristande enhet vid tillämpningen af Strafflagen, detta missförhållande ej varit af djupare betydelse, än den osäkerhet som varit en nödvändig följd af öfvergången till ett nytt system. Här, om någonsin, gäller den bekanta domare-regeln: »En god och beskedlig domare är bättre än god lag»; Och derföre torde den säkraste garantien emot de befarade vådorna af latitudsystemet vara att söka dels i den bildning och de insigter, som erfordras för en rätt utöfning af domarens vigtiga kall, och dels i en genom fortsatt lagtillämpning stadgad praxis.

På grund af hvad anfördt blifvit, får Utskottet vördsamt hemställa,

1:o) att Herrar Hedins och Wennéri omförmälda motioner ej må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Herrar Kinmansons och Engmans framställningar äro riktade emot Strafflagens stadgande att böter, till hvilkas fulla gäldande tillgång hos den bötfällde saknas, skola till fängelse vid vatten och bröd förvandlas. Begge motionärerne hafva yrkat ändring i detta stadgande, dock på olika grunder och i olika syfte.

Sålunda har Herr Engman med anmärkning, hurusom fångvårdskostnaderna under de sednare åren i betydlig grad ökats, hufvudsakligen af sådan anledning föreslagit, »att Riksdagen beslutar den ändring uti 1864 års Strafflag att, der tillgång till böter hos den sakfällde saknas, dessa må i stället för straffarten vatten och bröd få aftjenas genom lämpligt arbete inom den sakfälldes kommun, åtminstone då denna ej utgöres af stad, der fängelse finnes att tillgå, samt att domaren må ega böterna förvandla.»

Detta förslag lider af det väsendtliga fel, att föreslagna lagbestämmelsen icke är verkställbar med mindre hvarje kommun förses med en straff-arbetsanstalt, hvarförutan det icke är möjligt att tvinga någon till arbete. Ofta kunde ock inträffa att kommunen icke hade något arbete att erbjuda. Huruvida det verkställda arbetet skulle tillgodokomma kommunen, eller denna lemna godtgörelse derför till kronan eller annan vederbörande, hvilken böterna bort tillfalla, i fall den bötfällde egt tillgång till deras gäldande — detta är en fråga som motionären lemnat obesvarad.

Till undvikande af onödig omgång med bötesförvandlingar, blefvo dessa, såsom klara verkställighetsåtgärder, genom nya Strafflagen öfverflyttade från domstolarne till Konungens Befallningshafvande; och någon giltig anledning att nu återgå till den äldre anordningen, såsom motionären ifrågasatt, synes ej vara för hand.

På dessa skäl hemställes,

2:o) att Herr Engmans förslag ej må af Riksdagen bifallas.

Deremot har Utskottet ansett sig böra fästa mera afseende på Herr Kinmansons motion, hvari hemställes, »att Riksdagen måtte, i underdånig skrifvelse, dels uttala sin åsigt derom, att fängelse vid vatten och bröd bör, såsom straff i stället för ådömda böter, till hvilkas fulla gäldande tillgång saknas, upphöra och emot annat fängelse utbytas, dels tillika i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för en blifvande Riksdag framlägga förslag till de ändringar i gällande Strafflag, som till följd utaf afskaffandet af fängelse vid vatten och bröd såsom särskild straffart, varda erforderliga.»

Såsom skäl härför har motionären anfört, att såväl Lagkomitéen som Lagberedningen alldeles utdömt fängelse vid vatten och bröd. I Norge och Danmark, der detta straff förekomme såsom sjelfständig straffart för vissa gröfre brott, funnes detsamma visserligen bibehållet äfven såsom förvandlingsstraff, men endast vilkorligen såsom beroende på särskild pröfning eller den bötfälldes val, och med iakttagande derjemte af vissa uppskofsdagar vid verkställandet. Det hade åter blifvit alldeles uteslutet ur Preussens allmänna brottmålslagstiftning och det återfunnes ej heller såsom särskild straffart i Frankrikes eller Englands lagar. Sverige ensamt hade fastställt detsamma såsom ovilkorligt förvandlingsstraff då tillgång till böter saknades, och *der* ensamt hade blifvit förutsatt, att detta straff i allmänhet kunde verkställas utan våda för den dömdes helsa och utan inskjutande af vissa uppskofsdagar, hvarunder vanlig kost borde fången tilldelas. Fängelse vid vatten och bröd vore förkastligt jemväl på den grund, att det kunde i viss mån hänföras till de allt mera försvinnande straff, som åsyftade att omedelbart tillfoga kroppsligt ondt. Derigenom att det bibehållits i den svenska strafflagen hade tillika uppkommit den väsendtliga inkonseqvens att detta straff, ehuru ämnadt blott att motsvara den minsta straffpåföljd, som i lagen bestämmes, eller böter, likväl vore af svårare art än det, som tillämpades med afseende å vissa urbota brott, för hvilka straffet blifvit bestämdt till fängelse utan all skärpning. Enär sålunda ringaste öfverträdelse eller förseelse måste ådraga den obemedlade bötfällde fängelse vid vatten och bröd, antoge straffet härigenom en stränghet, som icke uppvägdes hvarken af förseelsens beskaffenhet eller af den derför ålagda påföljd, som skolat inträda, om ej den dömdes medellöshet mellankommit; och på sådant sätt förstorades den skilnad, som företedde sig emellan lika felaktiga af olika förmögenhetsvilkor, enär bötesbeloppets utgifvande vore för den bemedlade af föga betydenhet, medan den, som saknade tillgång, nödgades undergå fängelsestraff icke af den mildare art, som kunde omedelbart ådömas för svårare öfverträdelser, utan skärpt genom födans inskränkande till vatten och bröd. Denna orättvisa framstode synnerligen vid förvandling af de ringaste bötesbeloppen, då vatten och brödstraffet icke finge bestämmas lägre än till tre dagar, en tidsrymd, hvilken genom sin längd obilligt försvårade det ändock till sin art hårda straffet. Uti andra länder vore den minsta tiden för fängelsestraff utan all skärpning bestämd till endast ett dygn eller till endast tolf timmar. Väl hade användandet af fängelse vid vatten och bröd såsom förvandlings-

straff, sin förklaringsgrund i syftemålet att genom fängelsets skärpning förkorta tiden för dess varaktighet och undvika att under alltför lång tid beröfva den bötfällde sin frihet. Men härvid vore att erinra, dels att, om nämnda förvandlingsstraff utbyttes emot enkelt fängelse, en dervid i fängelsetiden stadgad lämplig tillökning, behöflig blott med hänsigt till böter utöfver något visst ringare belopp, skulle i och för sig betyda mindre, än kortare tids fängelse vid vatten och bröd, hvilken bestraffning, tillförene betraktad såsom i viss mån vanärande, ej heller torde kunna aflägga denna sin egenskap; dels äfven att förmånen för den obemedlade bötfällde att, genom undergående af det skärpta fängelset, kunna förr återvinna friheten och tillfället till arbete, vore mycket tvifvelaktig, emedan den nedsatta kosten visserligen torde hafva en ganska menlig inverkan på arbetskraften. Det vore dessutom antagligt att förlusten af personlig frihet såsom påföljd, då tillgång saknades till ådömda böter, skulle uppskattas nog för att ej behöfva något försvårande strafftillägg, eller om det härvid nu påbjudna borttoges, för att icke, i afseende endast å något större bötesbelopp, fordra betydligare tillökning i tiden för förvandlingsstraffets undergående. Ifrågasatta förändringen vore ock egnad att förbereda en mildring af lagens straffbestämmelser i allmänhet.

Ehuru fängelse vid vatten och bröd blifvit i allmänhet bestämdt såsom det straff, hvartill böter vid bristande tillgång böra förvandlas, finnas dock i lagen stadgade vissa undantagsfall, då detta förvandlingsstraff ej må ega rum, nemligen för qvinna, som hafvande är eller barn ammar, för den, som yngre är än 18 år, och för den, som finnes ej kunna utan våda för helsan sådant straff undergå. I dessa fall skall den bötfällde hållas i annat fängelse tre gånger så lång tid, som han eljest skolat fängelse vid vatten och bröd undergå. Härigenom likasom ock genom erfarenhetens vittnesbörd är väl undanröjd den anmärkning, som understundom förekommit derom, att ifrågavarande straff, äfven med den i lagen stadgade begränsning i afseende på tiden, kunde medföra skada till lif eller helsa för den, som detsamma underginge. Men öfriga af motionären framställda anmärkningar synas ega nog vigt, för att göra en ändring i föreslagna syftningen önskvärd.

Då fängelse vid vatten och bröd onekligen är en straffart af svårare beskaffenhet än vanligt fängelse, är det i och för sig i hög grad oegentligt att låta vatten och brödstraffet träda i stället för den lindrigaste straffarten, böter, som är afsedd för mindre förseelser. Den naturliga ordningen är, att bötesstraffet, när detsamma i anseende till bristande tillgång ej kan verkställas, utbytes emot den närmast stående straffarten. Orsaken, hvarför fängelse vid vatten och bröd hos oss afskaffats såsom sjelfständig straffart, är utan tvifvel den, att man i allmänhet velat undvika de fysiskt affliktiva straffen, hvartill detta slags fängelse med skäl kan hänföras. Det är derföre föga konseqvent att i lagstiftningen bibehålla detsamma såsom förvandlingsstraff.

Utskottet har dock ej kunnat förbise de praktiska svårigheter, som kunna möta i afseende på reformens genomförande. Den tillökning i fängelsetiden, som blefve en följd af förändringen, betingar naturligtvis ett i förhållande dertill ökadt utrymme i fängelserna. Men då, efter hvad Utskottet inhemtat, det vid läns- och kronofängelserna befintliga antal celler redan under nuvarande förhållande visat sig otillräckligt, torde förändringen tilläfventyrs böra föregås af fängelsernas utvidgande. Till ledning för bedömande af den tillökning i kostnaderna för fångarnes utspisning, som förändringen komme att medföra, anser Utskottet sig böra meddela följande från Kongl. Fångvårdsstyrelsen erhållna uppgifter: »Under år 1868 utspisades till personer, som i rikets läns- och kronocellfängelser intagits för undergående af fängelse vid vatten och bröd, 32,242 portioner, motsvarande för hvarje dag ett medeltal af 88 fångar; och uppgick kostnaden för dessa vatten- och brödportioner till omkring 6,000 R:dr. Om, i stället för förenämnda förvandlingsstraff, blifvit ådömdt s. k. enkelt fängelse, skulle, efter den i 2 Kap. 11 § Strafflagen stadgade beräkningsgrund, portionernas antal hafva uppgått till 96,726, motsvarande i medeltal 264 fångar om dagen; och förplägningskostnaden för sistnämnda fångar skulle, enligt det för år 1868 gällande medelpris, hafva utgjort omkring 31,000 R:dr, utvisande sålunda endast hvad förplägningen angår en årlig kostnadsförhöjning af cirka 25,000 R:dr.»

På grund af det anförda får Utskottet, i anledning af förevarande motion, hemställa,

3:o) att Riksdagen må i underdånig skrifvelse, med uttalande af den åsigt, att fängelse vid vatten och bröd ej lämpligen torde böra såsom förvandlingsstraff bibehållas, samt att följaktligen önskvärdt vore att detsamma kunde utbytas emot annat fängelse, anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes i sådant afseende låta tillvägabringa nödig utredning af de på frågans lösning inverkande förhållanden samt derefter för Riksdagen framställa förslag i ämnet.

Enligt 18 Kapitlet 15 § i Strafflagen skall den, som öfverlastar sig af starka drycker så att af hans åtbörder eller orediga sinnesförfattning synbarligen märkas kan, det han drucken är, och i sådant tillstånd träffas å väg, gata eller annat allmänt ställe, för fylleri böta från och med fem till och med tjugo Riksdaler.

Med anmärkning hufvudsakligen att fylleriförseelser, der de icke äro förenade med andra den allmänna ordningen störande brott, såsom slagsmål, oljud och dylikt, ej kunde anses förnärma statens eller enskildes rätt, och att åtal deraf snarare hade till följd den brottsliges ekonomiska och moraliska förderf, än hans förbättring, har

Herr Wedberg föreslagit, att omförmälda § i Strafflagen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Öfverlastar sig någon af starka drycker och under denna orediga sinnesförfattning, å väg, gata eller annat allmänt ställe, begår brott, som med böter belagdt är, straffes dessutom för fylleri, med böter, högst tjugo Riksdaler.»

Utskottet kan icke finna någon giltig grund, hvarför, på sätt berörda förslag innehåller, fylleriförseelse skulle beläggas med straff när den är förenad med någon annan ringa förbrytelse, som medför endast bötespåföljd, men deremot lemnas utan allt ansvar dels när svårare brott i sammanhang dermed eger rum och dels när intetdera af dessa begge fall inträffar. Är fylleriförseelsen, sådan den finnes i lagen beskrifven, i och för sig straffvärd i det ena fallet, så lärer den ock vara det i det andra. Till följd af sin förargelseväckande anstötlighet bör den lika väl som öfriga förbrytelser, hvilka såra sedligheten, beläggas med kriminel påföljd, och lagstiftningen skulle illa motsvara sin uppgift, om den icke sökte att sålunda motverka äfven detta sedlighetsbrott, i samma mån vådligare, än en stor del andra, som både frestelsen dertill och möjligheten att få begäret tillfredsställdt nästan stundligen äro för handen.

Utskottet anser sig derföre böra hemställa,

4:o) att Herr Wedbergs motion ej må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 29 April 1870.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner,* beträffande Utskottets hemställan i anledning af Herr Kinmansons motion;

af Herr *Beckman:* »Från Utskottets beslut är min mening så till vida afvikande, som jag anser vatten- och brödstraffet böra ersättas genom ålagdt arbete till det allmänna, så att böter finge med sådant arbete aftjenas. Detta synes mig desto lämpligare som arbete likaväl som penningar är en art kapital. Genom så beskaffad förvandling synes tiden för fängelsestraffet kunna, utan ändamålets förfelande, bestämmas kortare än om förvandling sker till enkelt fängelse. Då en sådan förkortning tillskyndar både det allmänna och den enskilde väsendtliga fördelar, så bör den eftersträfvas öfverallt der den, utan intrång på rättvisan, kan ega rum. De praktiska svårigheterna förbiser jag ej, men tror dem icke lättare på andra vägar kunna öfver-

vinnas, icke heller afskräckes jag af den omständigheten att straffarbete förekommer i Strafflagen såsom svårare straffart än böter. Att aftjena med arbete behöfver icke betyda detsamma som att undergå just denna straffart. Arbetet kan anordnas så, att det icke blifver svårare straffart, än erläggande af böter och att det blifver mildare än ett långvarigt enkelt fängelse."

af Herr *Casparsson:* "Enär de straffarter, hvilka omedelbart ådömas, i allmänna föreställningssättet medföra ett visst vanrykte i mån af beskaffenheten af de brott, för hvilka de ådömas, gör den omständigheten att fängelse vid vatten och bröd nu mera icke omedelbart ådömes, denna straffart företrädesvis lämplig att bibehållas såsom förvandlingsstraff, hvarigenom de personer, hvilka undergå detta straff, icke kunna förblandas med brottslingar, som undergå urbota bestraffning, och då erfarenheten fullständigt ådagalagt att fängelse vid vatten och bröd icke menligt inverkar på den dömdes framtida helsa samt icke är svårare än att ganska många undandölja sina tillgångar, för att i stället undergå förvandlingsstraff, hvilket gått så långt, att de böter, som betalas, äro mindre än förr, oaktadt böter ådömas till vida högre belopp, än som egde rum före den nya Strafflagens införande, synes mig ej heller ur denna synpunkt skäl till någon förändring. Att i stället antaga enkelt fängelse såsom förvandlingstraff möter flera svårigheter. Cellfängelserna äro redan uppfyllda och stundom otillräckliga och om ett längre enkelt fängelse sättes i stället för det kortare vid vatten och bröd, blir deraf en följd att antingen cellfängelserna måste tillbyggas och utvidgas eller det nyss införda fängelsesystemet bortkastas och gemensamhetsfängelser sättas i stället. Kostnaden för fångars underhåll, hvilken redan är betydlig, kommer att ytterligare stegras, hvarjemte i många fall på fattigvården kastas bördan att sörja för den bötfälldes familj, under det han en längre tid hålles i fängelse.

Då således den ifrågasatta förändringen, efter mitt förmenande, skulle medföra stora kostnader och flera olägenheter, men ingen nytta, får jag för min del hemställa att Herr Kinmansons motion må lemnas utan afseende."

af Herr *Jöns Olsson,* som instämt med Herr Beckman.

Herr *von Möller* har begärt få antecknadt, att han ej närvarit i Utskottet vid afgörandet af de i Utlåtandet omförmälda frågor, och Herr *Beckman*, att han ej deltagit i Utskottets beslut i anledning af Herrar Hedins och Wennéri motioner.